

Entrevista

Francesc Pararols,

El 1938, amb dinou anys, Francesc Pararols va deixar la Guerra Civil per anar-se'n a fer un curs de pilot d'aviació a l'URSS. Però quan ja l'havia acabat i estava a punt de tornar a Espanya per volar amb la República, els russos li van dir que la guerra l'havia guanyada en Franco. No va tornar a casa fins al 1956. En aquests divuit anys a l'URSS, Francesc Pararols va aprendre l'ofici de torner, va lluitar a l'exèrcit soviètic contra els nazis, va rebre dues condecoracions, va obtenir el títol de perit industrial, es va casar amb una de les nenes, aleshores ja noia, espanyoles emigrades a l'URSS i va tenir dos fills. L'octubre de 2002 va publicar amb el títol *Un català a l'Èxercit Roig* (CCG Edicions) el relat de totes aquestes peripècies.

—*Dovreutra, que em penso que en rus vol dir «bon dia». Encara recorda el rus?*

—*Dovreutra.* Sí, el parlo amb uns amics bielorrussos que tinc aquí i, alguna vegada, amb els russos que ara et trobes a tot arreu.

—*El pròleg del seu llibre el va escriure el recentment desaparegut Manuel Vázquez Montalbán. Quina relació hi tenia?*

—Jo a en Manolo el vaig conèixer el 1977, que va ser quan em vaig presentar, formant part de la llista del PSUC de Girona, a les primeres eleccions generals. També ens trobàvem en reunions que es feien a Barcelona. En el cinquè congrés del PSUC, després de les fortes discussions internes que va haver-hi en el partit, en Manolo em va dir «noi, s'ha partit la

síndria». Quan vaig anar a la casa que tenia a Cruïlles a preguntar-li què li havia semblat el llibre que havia imprès el meu fill amb les meves notes, em va preguntar: «De veritat que t'ha passat tot això?». Llavors, tot i la feina que sempre tenia, em va dir que em faria el pròleg de l'edició que publicaria en Quim Curbet.

—*En aquest pròleg, Vázquez Montalbán parla de la possible influència de Pere Blasi en la seva formació ideològica. És així?*

—En Pere Blasi va ser el meu mestre. Ideològicament no em va influir, però quant a comportament, ensenyar-me a ser ciutadà, sí. Va ser un mestre d'aquells *progres* de llavors, un excel·lent mestre de la República.

Text: JORDI BONET COLL

Fotos: EDUARD PUNSET

de Sant Jordi Desvalls a Moscou

També va arribar a ser diputat. Encara conservo un llibre de text, de 1932, en la confecció del qual, entre d'altres, hi va participar Pere Blasi.

—Durant els fets revolucionaris de l'octubre de 1934, vostè, amb només quinze anys, participa en l'assalt a l'armeria Grumols de Torroella de Montgrí. Com és que s'hi va implicar?

—Jo treballava d'aprenent de perruquer amb en Xico Barber, propietari d'una barberia, que aquest sí que era un home polític, un lerrouxista, que deïem nosaltres. En Lerroux, però, era una mica fantasma: podia anar a fer un míting amb un entrepà a la mà perquè deïa que no havia tingut temps de menjar i potser venia de dinar al Ritz. A la barberia d'en Xico, doncs, hi anava molta gent d'esquerres i jo feia teatre i diverses activitats amb ells, sobretot a l'Orfeo.

—El 1936, amb disset anys i ja formant part d'una Bateria d'Obusos, ingressa al PSUC. Com que es va fundar el 23 de juliol d'aquest any, suposo que degué ser dels primers afiliats que tingué el partit, no?

—Sí. Vaig ser de les primeres volades.

—Què el va empènyer a ingressar-hi?

—La nostra bateria estava formada per militars, però també per gent del POUM, sobretot de les mines d'Osor. Ells anaven disfressats, que deïa jo, amb estrelles, banderes, etc. A l'estació de Lleida, instruint els nouvinguts, vam tenir contactes amb gent del PSUC, que vam veure de seguida que no eren tan esvalotats; eren més assenyats. Els altres deïen que s'havia de fer la revolució i la guerra al mateix

Francesc Pararols i Mercader va néixer el 28 de febrer de 1919 a Sant Jordi Desvalls, a la Casa de Comidas y Bebidas —La Ampurdanesa— de Juan Pararols, que era com es deia l'hostal que tenien el seus pares. La seva infantesa transcorre entre Sant Jordi Desvalls, la casa dels seus avis materns a Sant Julià de Boada (cal Patró, on jugava dins l'església preromànica que hi havia al final de l'era i que els avis feien servir d'estable i graner) i Torroella de Montgrí, on tingué de mestre l'eminent pedagog i geògraf Pere Blasi. Als 15 anys participà en els fets d'octubre de 1934 (fins i tot en l'assalt a una armeria). Als setze va fer la mili voluntari a Girona. Al començament de la Guerra Civil entrà a formar part de la Bateria d'Obusos de 15,5 mm, i lluità als fronts d'Osca i Saragossa. A Lleida, amb disset anys, ingressà al PSUC. El 1938, per a completar els estudis de pilot d'aviació militar cursats a l'Escola de Pilots de Sabadell se n'anà a l'URSS per ser pilot de l'exèrcit soviètic. Però, en lloc de fer de pilot, el posaren a treballar en fàbriques, primer en una de tractors (on aprengué l'ofici de torner), i després en una de cotxes. El 1941, els alemanys atacaren l'URSS i ell començà un llarg periple per mig país amb l'única finalitat de poder ingressar a l'Exèrcit Roig i lluitar contra l'invasor. A final de 1943 ingressà el Grup de Raspopov, una unitat que tenia com a objectiu fer actes de sabotatge a la zona ocupada. Juntament amb un grup de guerrillers, posaren mines a les vies del ferrocarril de la zona sud de Bielorússia. Al final de la Gran Guerra Pàtria, que és com anomenen els russos la seva lluita contra els nazis, el condecoraren dues vegades. A final de 1944, estudià a l'Acadèmia d'Enginyers Militar de Leningrad. El 1946, ja desmobilitzat, el destinaren a estudiar a l'escola política del Comitè Central del PCUS a Solnetsnogorsk, als afores de Moscou. El febrer de 1947 es casà amb María López Barrenechea, una de les nenes basques evacuades a l'URSS durant la Guerra Civil. El novembre d'aquell mateix any va néixer el seu primer fill, Jura (Jordi). El febrer de 1948, acabat el curs, començà a treballar a l'escola d'oficis de Tuxino, un barri perifèric de Moscou, on féu d'educador de nois espanyols conflictius (convertits la majoria en delinqüents després del tancament de les cases escola durant la guerra). El gener de 1952 nasqué el seu segon fill, Saixa. També aquest any, obtingué el títol de perit industrial. L'octubre de 1956 es produí la tornada a Espanya: arribaren al port de València a bord del vaixell *Crimea*. El 1977 es presentà, dins la llista del PSUC de Girona, a les primeres eleccions generals de la restablerta democràcia. El 1979, després de ser cap de llista del PSUC a les eleccions municipals de Girona, fou nomenat tinent d'alcalde de Sanitat i Serveis Socials i regidor delegat de Foment i Turisme. És coronel pilot retirat de l'Exèrcit de l'Aire i membre de l'Associació d'Aviadors de la República. Forma part del Consell Municipal de la Gent Gran de Girona i col·labora a *El Roure*, la publicació que edita aquest consell.

temps. Nosaltres, en canvi, dèiem que primer s'havia de guanyar la guerra, i que després ja en parlariem entre tots.

—L'octubre del 38, amb només dinou anys, ¿no li va costar decidir-se a marxar cap a l'URSS a fer el curs de pilot militar?

—A l'escola de pilots de Sabadell no podíem volar, només ho feiem veure, feiem el pallaso. Primer ens van dir que aniríem a fer el curs a França, però com que les expedicions que van anar-hi no en van tornar gaire contentes es va decidir que es faria a l'URSS. Tot i que era la primera vegada que sortia del país, no estava espantat perquè hi vam anar tot un grup; ens feia més por el viatge que no pas l'estada allà.

—El 21 d'octubre arriba a Leningrad. Diu: «De Leningrad a Kirovabad vaig viure els tres dies més decebedors de la llarga estada de 18 anys a l'URSS», perquè el paisatge, tan físic com humà, que van trobar-se era decebedor. Es va sentir enganyat?

—Jo no. Però n'hi havia molts que es van sentir decebuts. Vam arribar en un mes molt depriment, amb mal temps, avui neva, demà desglança, i amb tota la brutícia que això comporta. I tota la gent abrigada fins a dalt.

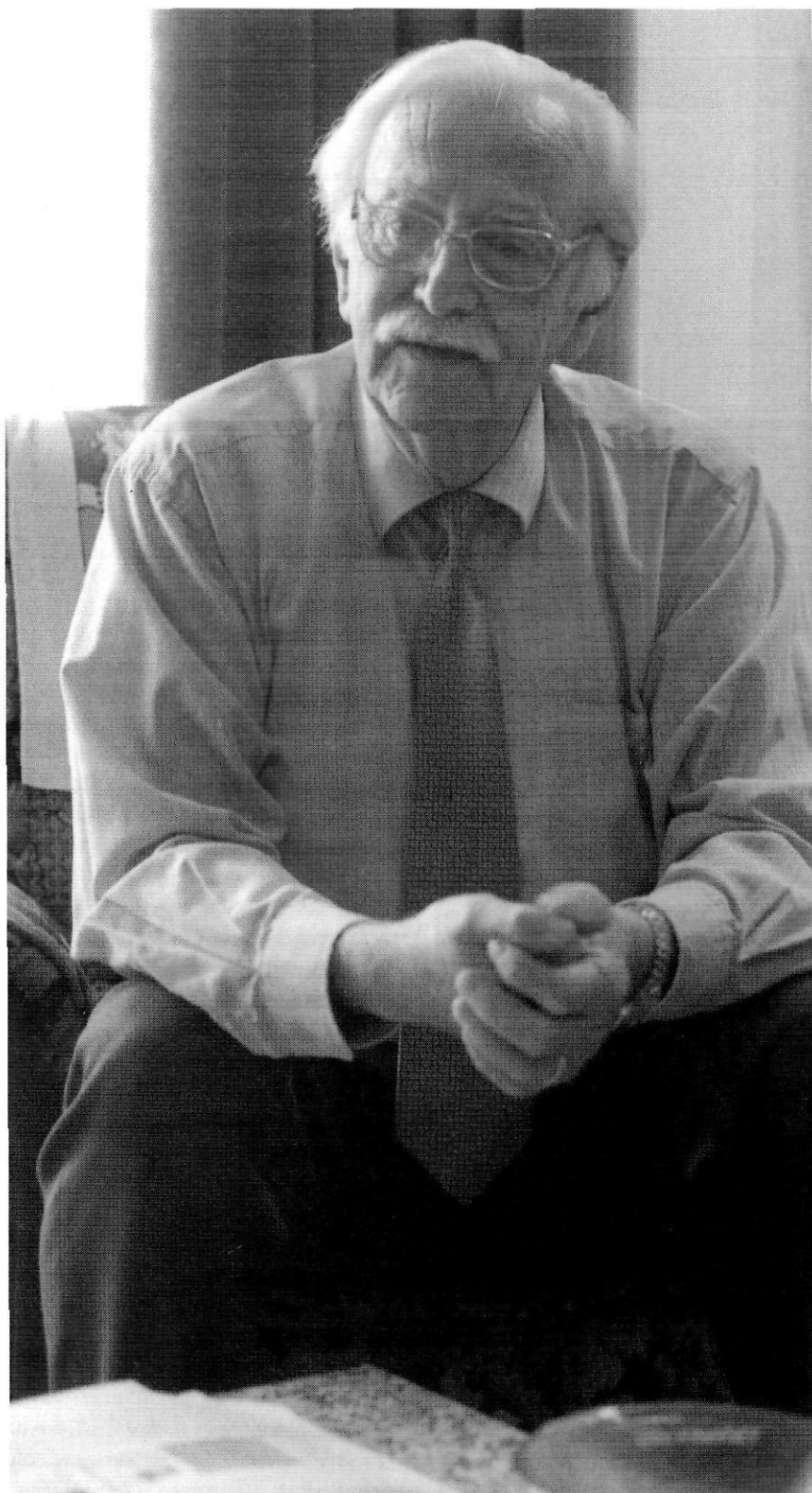
—A finals d'abril de 1939, els comuniquen la fi de la Guerra Civil. Què va sentir quan li van donar la notícia de la derrota?

—Com que sempre vam estar informats sobre el decurs de la guerra, ja ho vèiem venir.

—Només 30, vostè entre ells, del grup d'alumnes decideixen quedar-se com a pilots de l'exèrcit soviètic. Per què?

—Vam pensar que a Espanya no hi podríem fer res, que si tornàvem ens afusellarien i que, en canvi, si ens

«Quan Vázquez Montalbán va llegir les meves memòries em va preguntar: De veritat que t'ha passat tot això?»

quedàvem a l'URSS, podríem anar a lluitar a la Xina, amb l'exèrcit d'alliberament, i que allà volàriem.

—Quan en lloc de volar destinaren els pilots a fàbriques, ¿què va pensar?

—Ens van dir que qui tingués un ofici el podia exercir, qui volgués estudiar podia fer-ho i qui no, podia aprendre un ofici. Ens van posar en col·lectius molt organitzats, en fàbriques molt grans. Nosaltres vam anar a aprendre un ofici. Al principi, els sindicats ens pagaven un sou per sobre del mitjà i qui treballava més, cobrava més. Jo vaig aprendre l'ofici de torner.

—Què en pensa del mètode stakhanovista de treball?

—Era una delícia. Si nosaltres vèiem que podíem millorar el procés de fabricació d'una peça, ho fèiem, i, com que cobràvem a tant per peça, si en lloc de tres en sortien cinc, cobràvem més i el nostre mètode podia ser implantat a tota la fàbrica. El stakhanovisme incitava la gent a pensar amb el cap a la feina i, per tant, a millorar-la.

—Com veia la gent? Estava contenta amb la seva vida?

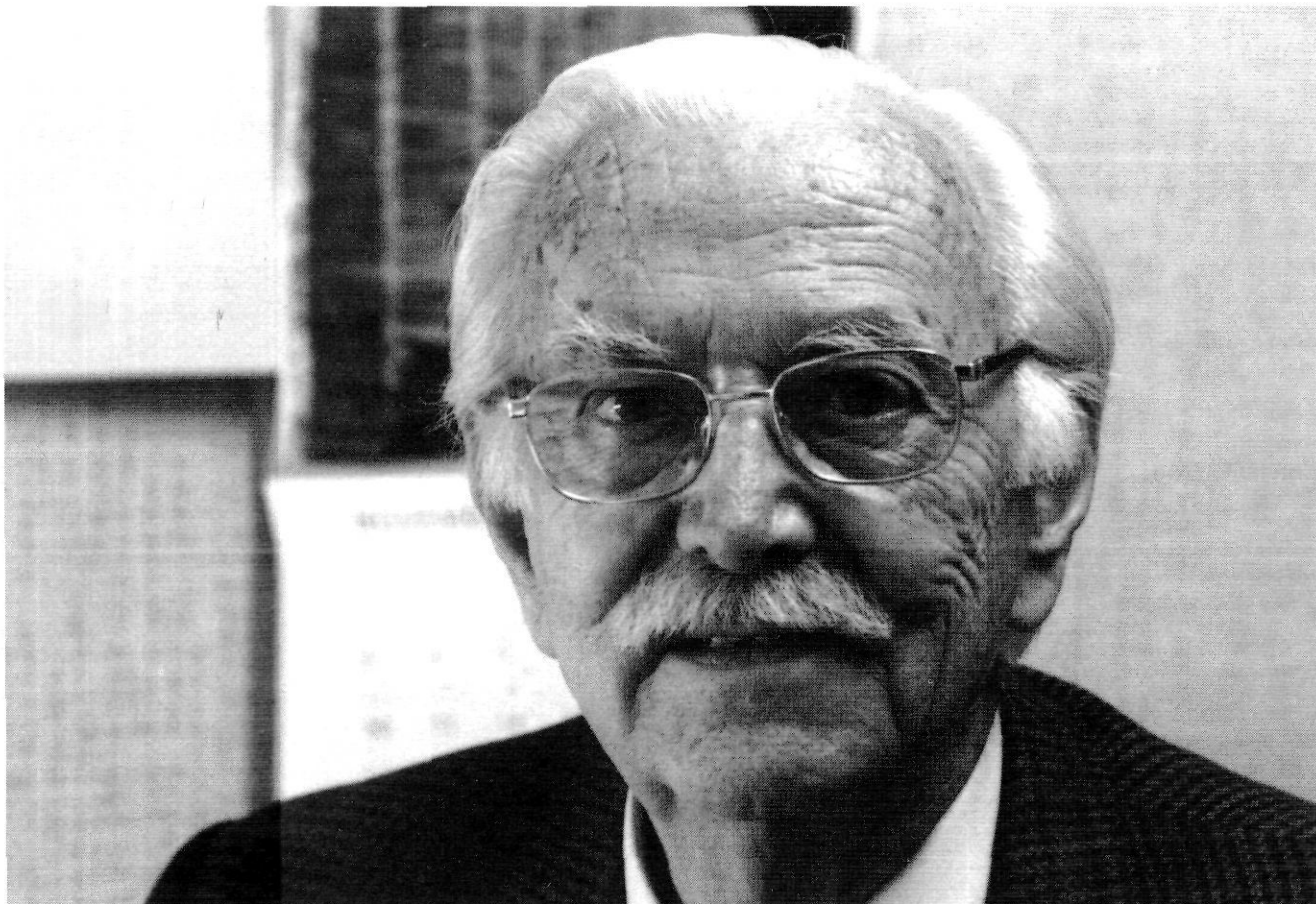
—La gent encara estava en plena revolució. Si no contents, es veia que lluitaven per estar millor. Només al camp hi havia una mica de reticència.

—Explica que estudia rus amb «el vell professor Ivanov». Era difícil l'alfabet ciríl·lic?

—Molt, però la veritat és que després de l'any i mig que vam estar a la fàbrica, ja ens podíem fer entendre.

—Diu que tenen molt d'èxit amb les noies. Va trobar guapes les russes?

—Eren guapíssimes, diferents. En aquell temps, no estàvem acostumats a veure noies amb aquelles figures. Suposo que era perquè totes feien

alguna cosa: esquiar, patinar... Si teníem tant d'èxit era per la novetat que suposàvem, i elles per a nosaltres, igual.

—Després de l'atac nazi a l'URSS, vostès, tot i que frisen per lluitar, no ho aconseguen. Per què? Els russos no confiaven en els espanyols per al seu exèrcit?

—En ser un país tan gran, l'exèrcit rus no necessitava més personal. I no volien agafar cap responsabilitat, perquè sabien que els espanyols acabarien tornant al seu país.

—Quan finalment ja forma part de l'exèrcit soviètic, de tant en tant diu que somia a tornar a casa. No tenia clar si volia continuar lluitant?

—Nosaltres sabíem que, amb salut, tornariem. Com que jo vaig anar a parar a Samarcanda, a l'Uzbekistan, o sigui, al sud de l'URSS, cada vegada em veia més a prop de casa. Nosaltres pensàvem que després de la Segona Guerra Mundial hi hauria un canvi i

en Franco seria derrotat. Lluitàvem amb ganes per tal de poder tornar més aviat a casa.

—Va voltar per tota l'URSS?

—Gairebé. Vam arribar a Leningrad. De Leningrad anem a Kirovabad, a l'Azerbaidjan, al sud de l'URSS, que és on hi havia l'escola d'aviació. D'aquí, ens destinen a una fàbrica de tractors de Kharbiv, a Ucraïna. Després, amb la guerra ja començada, anem a Gorki, prop de Moscou, a una fàbrica de cotxes. I llavors comença el llarg trajecte que fem per tal d'incorporar-nos, sigui com sigui, a l'Exèrcit Roig. Travessem la immensa estepa del Kazakhstan fins arribar a Samarcanda, a l'Uzbekistan. D'aquí passem al Turkmenistan, a un port de la mar Càspia, que travessem per arribar a Bakú, la capital de l'Azerbaidjan. I d'aquí a Tbilisi, la capital de Geòrgia, i després a Tuapse, ja a Rússia. Més tard, anem a Moscou, on assistim a classes de preparació de treballs de sabotatge, que és el que haurem de fer

als territoris ocupats per l'enemic. Quan marxem de Moscou, anem a incorporar-nos al grup de partisans (guerrillers) que operen al sud de Bielorússia, i que és on estem, bàsicament posant mines a les vies del ferrocarril, fins al final de la guerra.

—La duresa de la vida que tenen queda ben palesa en les malalties que pateix: tifus, malària, disenteria...

—Vaig arribar a pesar 52 quilos. Em deien: «Vostè el que ha de fer és canviar de clima». I jo pensava: «On vols que vagi!». I vaig tenir tanta mala sort que quan vaig arribar a Catalunya, vaig tornar a agafar el tifus. Estant a Palau, a Girona, bevíem aigua d'un pou que va resultar que estava contaminat.

—A l'estació de Stàraia Buda, a Bielorússia, diu que s'intercanvia notes amb membres de la Divisió Azul. Per què?

—La Divisió Azul va rebre molt fort al front de Leningrad. Els alemanys els van destinar llavors a llocs de vigilància.

«De Moscou vam anar al sud de Bielorússia, on vam estar posant mines a les vies del tren fins al final de la guerra»

Destinaven companyies a vigilar construccions de carreteres, obres ferroviàries... A Stàraia Buda una trentena d'homes vigilaven l'estació. Vivien a les cases del poble. Ens van dir que es portaven molt bé amb els habitants perquè fins i tot els donaven sabó, que ells no tenien. Jo vaig preguntar com respiraven i un noi del poble em va dir que n'hi havia un que sempre es queixava. Li vaig enviar una nota dient-li que estàvem allà i que la seva actitud era una insensatesa. A part d'ell, n'hi havia tres o quatre més disposats a canviar-se de bàndol. Però quan ja ho teníem gairebé a punt, els van traslladar.

—Parla sovint que beuen «racions de vodka». El feien servir de reconstituent?

—Ens donaven una cantimplora amb mig litre, que no et podies beure, només en cas d'extrema necessitat. Però la practicant en duia a la farmaciola. Quan feiem una caminada llarga i ens aturàvem a reposar, com que havíem de seure damunt la neu, el vodka impedia que ens glacéssim: després de beure el vaset que ens donaven, el nostre alè desfeia la neu.

—En una casa de Liubets, també a Bielorússia, explica que «maten amb trets de silenciador i cops de destràl» dos soldats. En aquests moments, de què tenia més por, de morir o de matar?

—Jo mai vaig matar ningú cara a cara. En aquest cas, jo només estava de guàrdia a la porta. Va fer-ho un company. Però eren moments en els quals t'hi jugaves la vida, era matar o morir.

—Parla que en el seu grup hi havia un nen de 13 anys, en Vània. N'hi havia molts, de nens-soldat?

—No eren soldats, portaven els carros, feien feines al campament. I també, quan necessitàvem provisions, anaven a comprar als pobles, perquè els nens no aixecaven sospites.

—El febrer de 1947 es casa amb María López Barrenechea, una de les nenes espanyoles evacuades a l'URSS.

—Ella és filla del nord, de Motrigo, entre Guipúscoa i Biscaia. Els pares, en veure que la seva vida perillava, decidiren que almenys se salvessin els fills. Cap a l'URSS van sortir ella, la seva germana, un cosí i una cosina. Després de marxar de Guipúscoa, perquè ja arribaven els *nacionals*, van anar

a Bilbao. De Bilbao, després d'estar un temps en una residència, van marxar cap a l'URSS. Pensaven que només estarien mig any o un any fora, però la Segona Guerra Mundial va capgirar-ho tot.

—Mentre va estar a l'URSS, ella va tenir contacte amb la seva família?

—Sí, per mitjà de la Creu Roja i de França.

—I vostè?

—No. Fins que van començar els preparatius de la meva tornada.

—**Parla de nens espanyols convertits en delinqüents per culpa del desmantellament durant la guerra de les cases escola que els acollien. Quina era la seva situació?**

—Tots aquests nens estaven en escoles, magnífiques, on els ensenyaven en espanyol, aprenien el rus, feien el batxillerat. Però quan esclata la guerra, han de fugir de pressa i corrents. Els fiquen en trens sense cap ordre i pel camí se'n perden molts. En un país tan gran, amb un clima tan dur, tots aquests nens van haver de sobreviure agafant o pispant tot el que podien. Acabada la guerra, les autoritats van tornar a agrupar tots els que van poder. Molts van anar a escoles d'oficis, que és on vaig estar jo de mestre quan vaig sortir de l'escola política. Quan vaig plegar d'allà, em vaig emocionar molt perquè fins i tot em van regalar un rellotge, que encara conservo. M'ha passat el mateix quan n'he trobat algun al nord.

—**Els seus dos fills van néixer a l'URSS?**

—Sí. En Jordi i en Saixa.

—**Saixa? Encara conserva el nom rus?**

—En Saixa, sí. A en Jordi només li diem Iura la família.

—**Al final del seu llibre parla de Stalin (que era líder de l'URSS des del 1924, any en què va morir Lenin). Els paràgrafs que li dedica, arran de la seva mort, són més elogiosos que no pas crítics. No li sembla que costa defensar algú que va matar el 0,5% de la població de l'URSS?**

—Aquestes xifres, no sé si són correctes. Si hagués estat així, ho hauríem sabut. Stalin, que vol dir «mà de ferro», era una persona conflictiva que va tenir èpoques bones i dolentes. Stalin no feia cas del mètode que s'haguessin de fer servir per tal d'assolir els seus objectius, ell només mirava que aquests mètodes fossin fàcils i segurs, no correctes. Era una mica sever i, indiscutiblement, Stalin va arribar a dalt de tot a disgust del mateix Lenin, que sempre deia: «Quan jo em mori, no se us acudeixi de posar Stalin al

meu lloc». Però Stalin ja es va cuidar bé prou d'anul·lar la gent que podia fer-li ombra.

—**Una enquesta realitzada a Rússia al principi de l'any 2003 (el 5 de març va fer mig segle de la seva mort) diu que per al 36 % dels russos, Stalin va aportar més beneficis que no pas perjudicis al país i només el 29 % es mostra contrari a la seva figura. Vostè formaria part del 36 %, no?**

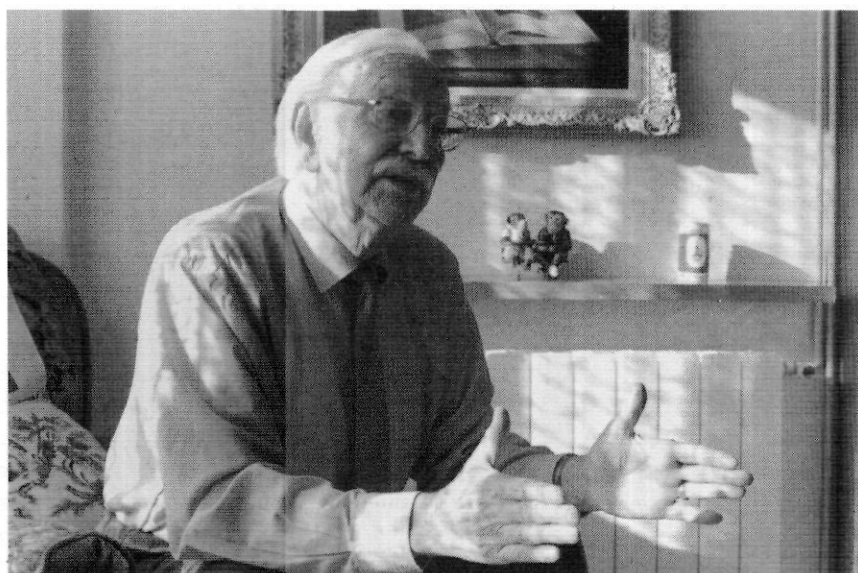
—Hi ha moltes coses que va fer que el poble rus no oblidia: l'ensenyament gratuït, la sanitat... I durant la guerra, Stalin va ser l'heroi dels russos, li tenien una confiança cega. Si no hagués estat per Stalin, durant la Gran Guerra Pàtria, que es com anomenen allà la seva lluita contra els invasors alemanys, el poble rus no hauria resistit tot el que va resistir. Una altra cosa que també va aconseguir Stalin va ser reunir totes les nacionalitats d'aquest enorme país.

—**Com és que va poder tornar, el 1956?**

—El 1956, el govern espanyol va obrir una porta als nens de l'URSS i als exiliats sense antecedents. Per poder venir, la meva germana i la meva sogra van tramitar el certificat de penals que m'exigien on constava que jo no tenia delictes de sang.

—**Però vostè havia estat afiliat al PSUC. ¿No li van posar cap trava?**

—Al cap d'uns mesos d'estar a Espanya, em van fer anar deu o dotze dies a Madrid, a una comissaria de policia. Em van fer moltes preguntes sobre la meva activitat a l'URSS: on havia treballat, si havia vist míssils..., però jo sempre els vaig dir que no havia vist res. Quan va acabar l'interrogatori, em van dir que me n'anés tranquil. Però al cap d'un mes ja em tornaven a cridar. Llavors, els vaig dir que no m'hi fessin anar més perquè

«Quan vaig tornar portava un aparell de televisió, però aquí encara no n'hi havia i me'l vaig haver de vendre»

jo tenia dos nens i no els podia deixar sols. Però em van tornar a reclamar!, i aquesta vegada em van dir que hi anés amb la dona i amb els nens! A la meua dona li van preguntar si ens deixaven moure lliurement pel país; la seva contesta va ser molt bona: «Miri, jo allà me n'anava en tren de Moscou a Riga a passar l'estiu i ningú em preguntava res, i aquí, per anar de Girona a Sant Sebastià, m'han parat tres vegades». Aquest tercer cop sí que vaig deixar ben clar que no hi tornaria: els vaig dir que les preguntes que em feien me les podien fer molt bé a Girona.

—Com va trobar el país?

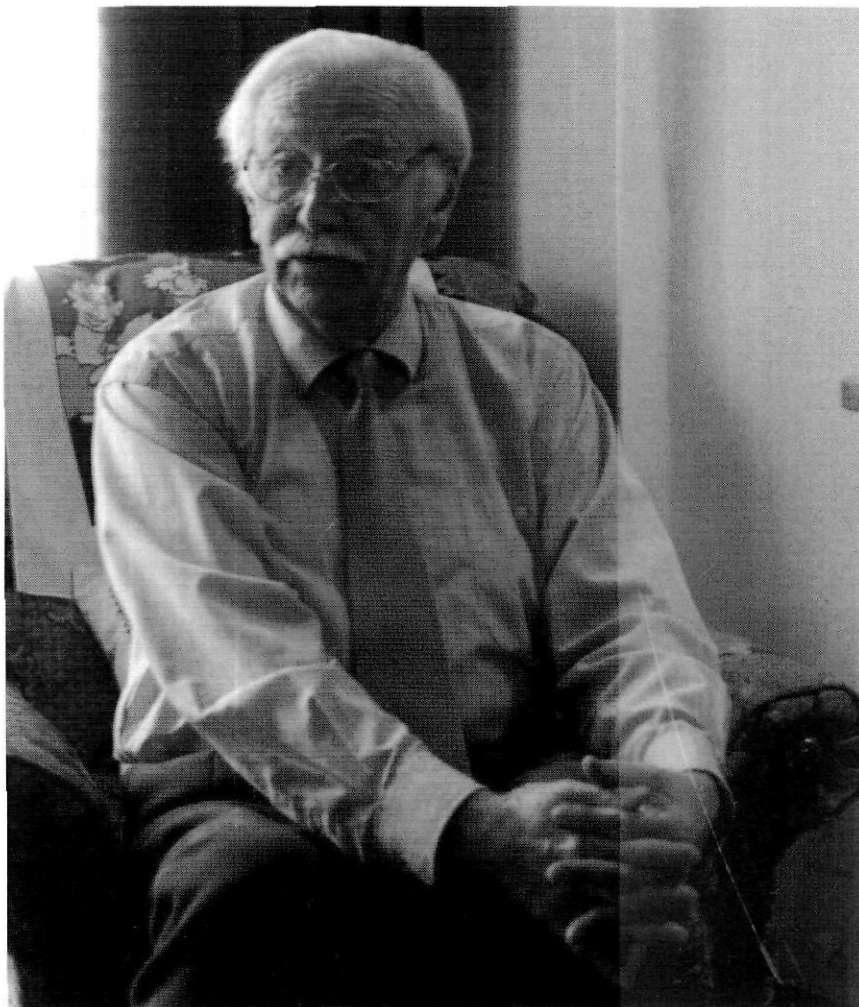
—Mira, només et diré una cosa. Vaig venir amb un aparell de televisió i, quan el va veure la meua germana, em va dir: «On vas amb això?, si aquí encara no hi ha televisió!». Al final em vaig vendre l'aparell. Vaig fer el mateix amb una càmera fotogràfica, que em va comprar en Sans, que estava al Pont de Pedra. Tot estava molt anquilosat.

—Què va fer a Catalunya després de la seva tornada?

—Vaig anar a viure a casa d'una meua germana a Palau, a Girona. Els primers anys vaig treballar de delineant i torner, les feines que havia après a l'URSS. Més tard, vaig anar a treballar a una empresa de Riudellots de la Selva que fa esmaltats, on vaig arribar a ser director de fabricació i cap de vendes.

—Hi ha tornat, a l'URSS?

—L'any 1980. I vaig trobar-ho tot molt canviat: s'havia perdut la disciplina al treball i a tot arreu. Les guarderies, que abans en deien jardins, ara eren maleters de cotxe on ficaven els nens que, a més, estaven guardats per personal no adequat.

—No ha pensat a tornar-hi després del desintegrament de l'URSS?

—No, em penso que tindria un desengany tan gros que prefereixo no tornar-hi més, crec que deu haver-hi un caos terrible.

—En el pròleg, Vázquez Montalbán diu que vostè es val «d'una tècnica behaviorista per fugir de subjectivitats». Per què no explica més el que sent o el que pensa (de la guerra, del comunisme...)?

—Jo sempre he escrit notes diàries, sóc un maniàtic. Quan anava de Baku (a l'Azerbaidjan) a Tiflis (Geòrgia) em van robar el sarró on portava el qua-

dern que havia escrit fins aleshores. Em va costar molt refer tot el que havia escrit. El meu fill Jordi va fer aquest llibre sense que jo ho sabés. Es va limitar a agafar les meves notes i editar-les, va ser un regal que em va fer. Quan vaig tenir l'oportunitat de publicar-lo, vaig pensar que no podia retocar-lo, que l'havia de deixar tal com estava. La segona part de les meves memòries, que van des de la meua tornada a Espanya, el 1956, fins ara i que encara estic escrivint, seran diferents, molt més subjectives.